

PETR BEDNAŘÍK PROGRAM ČESKOSLOVENSKÉ TELEVIZE V LETECH 1972–1977

Československou televizi v období normalizace lze označovat jako „zelenkovskou“ podle postavy ústředního ředitele Československé televize Jana Zelenky. Do této funkce nastoupil v srpnu 1969 a stál v čele uskutečnění velkých personálních čistek, kdy musela z televize odejít řada výrazných tvůrčích osobností, přičemž největší změny byly spojené především s oblastmi zpravodajství, publicistiky a literárně dramatického vysílání. Za svoji činnost byl Zelenka v roce 1973 vyznamenán Řádem práce, tedy jedním z nejvyšších vyznamenání, jež komunistický režim v Československu uděloval. Zelenka od roku 1971 působil také jako poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění.¹

V červenci 1972 schválilo předsednictvo ÚV KSČ seznam třiceti tří funkcí v Československé televizi, zahrnutých do kádrového pořádku ÚV KSČ. Sekretariát ÚV KSČ na jeho základě schvaloval obsazení všech hlavních vedoucích funkcí v Československé televizi – ústředního ředitele a jeho náměstků, ředitele studií, šéfredaktory jednotlivých redakcí a jejich zástupce, ředitele redakce Televizních novin, stálé zahraniční zpravodaje. Komunistická strana si hlídala, aby na všech důležitých postech měla své dostatečně prověřené členy, kteří budou prosazovat její politiku. V roce 1972 dosadilo ÚV KSČ do nejvyšších funkcí v televizi pracovníky svého aparátu. Prvním náměstkem ústředního ředitele ČST, zodpovědným za program, byl jmenován Vladimír Diviš (v aparátu ÚV KSČ vedoucí oddělení stranické práce ve sdělovacích prostředcích) a náměstkyní pro česká studia Milena Balašová (zástupkyně vedoucího tiskového odboru ÚV KSČ). Spolu s ústředním ředitelem Janem Zelenkou utvořili trojici, jež se stala synonymem pro normalizovanou Československou televizi. Stali se hlavními prosazovateli stranické politiky v televizi a kontrolovali její uplatňování.

Vedení televize velmi dobře vědělo, že bude-li ČST natáčet jen výrazně propagandistické pořady, budou diváci s programem nespokojeni, což by mohlo vyvolat značné potíže, protože sledování televize patřilo v období normalizace mezi nejčastější volnočasové aktivity obyvatel. Pokud by si lidé stěžovali, že ČST jim nenabízí atraktivní program, jistě by to pro režim znamenalo nepříjemnou situaci. Proto televizní program z období normalizace můžeme chápat jako mix pořadů divácky atraktivních s pořady se silně propagandistickým obsahem. Ideální pro vedení ČST byl stav, kdy se jí podařilo natočit divácky atraktivní pořad, obsahující i propagandistické prvky. Proto můžeme období normalizace sledovat jako období velkého nárůstu počtu natočených původních českých a slovenských televizních seriálů, v nichž bylo možné propojit atraktivitu s působením na myšlení diváka.

Koncepce přípravy televizního programu

Od roku 1972 vedení Československé televize každoročně připravovalo ideově tematické plány. V tomto plánu bylo vždy vymezeno, co bude ČST natáčet v příštím roce s výhledem ještě na rok následující. Zde se uvádělo, co připraví jednotlivá televizní studia (Praha, Ostrava, Brno, Bratislava

¹ K normalizačnímu působení Jana Zelenky v Československé televizi na začátku normalizace viz CYSAŘOVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*. Ústav pro soudobé dějiny, Praha 1998.

a Košice) a jejich jednotlivé redakce. Plán zdůvodňoval, proč bude určitý pořad natáčen. U pořadů se často zdůrazňovalo, že vzniká v zájmu připomenutí výročí významné události či osobnosti. Televize takto deklarovala, jak bude její program odpovídat politice Komunistické strany Československa. Plán také vždy prezentoval, jak bude vypadat vysílací schéma ČST, kdy bude mít který pořad premiéru, v jakém dni a čase se počítá s jeho uvedením, jaká bude stopáž, případně jaký obnáší počet dílů. Podle plánu bylo také jasné, jak jednotlivá televizní studia využijí svých výrobních kapacit, kolik pořadů připraví ta která redakce a jaké to znamená finanční náklady. Dokument tedy vymezil roční vysílací plán.² Jednotlivé ideově tematické plány z redakcí se sešly u vedení Československé televize, které je posuzovalo. Vedení poté sestavilo celkový ideově tematický plán, který předložilo sekretariátu ÚV KSČ (oddělení masových sdělovacích prostředků, oddělení kultury). Vedení televize posléze prokonzultovalo tento ideově tematický plán se sekretariátem ÚV KSČ a příslušnými odděleními. Jednotlivé redakce do plánu musely vždy vkládat angažované tituly – dokumenty i hrané inscenace k různým výročím z dějin komunistického a dělnického hnutí, životopisy komunistických činitelů, příběhy ze života hrdinů socialistické práce, dramata z velkých staveb. Jen při dostatečném zastoupení angažovaných titulů si redakce mohla dát do plánu i určité množství pořadů neangažovaných.

Vedení každé redakce pročítalo, připomínkovalo a znovu vracelo každý předložený scénář. Autor musel dle připomínek scénář upravovat tak dlouho, až bylo vedení spokojeno a dalo souhlas k realizaci. Někdy se scenáristé snažili vyvrát na vedení a schválně napsali do scénáře pasáže, u nichž věděli, že je vedení vyškrtne. Počítali s tím, že jiné méně nápadné věci ve scénáři díky tomu zůstanou. Tato metoda „bílých koní“ se objevuje například u autorů zábavných pořadů.³ Pouze šéfredaktor měl pravomoc určit režiséra připravovaného pořadu. Režisér však musel počítat s tím, že vedení redakce posoudí jeho návrh účinkujících a vyškrtá ty, kteří se z nějakých důvodů v té době ocitli v nemilosti. Současně se stávalo, že vedení redakce do hlavních rolí dosazovalo politicky angažované herce, kteří se vedle herectví věnovali činnosti v nejrůznějších organizacích (Svaz dramatických umělců apod.). Natočený pořad byl potom na kontrolní projekci předveden vedení redakce. Pokud mělo připomínky, tvůrci museli pořad přestříhat a přetočit. Teprve po vyžádaných úpravách byl pořad schválen pro vysílání. Vybrané pořady (angažované dokumenty, televizní inscenace, seriály) si před vysíláním nechalo promítnout i vedení televize, aby posoudilo, zda odpovídá jeho představám.⁴

V Československé televizi působily Hlavní redakce programu v Praze a obdobná redakce v Bratislavě. Od roku 1970 vysílala Československá televize na dvou televizních programech, přičemž II. program byl vymezen jako národní vysílací program. Pokud jde o II. televizní program, existoval tedy český vysílací okruh a slovenský vysílací okruh. Konkrétně na II. programu existovala část pořadů, které viděli pouze diváci v českých zemích. Obdobně byla část pořadů jen pro slovenské diváky, zatímco I. program vysílal jako federální kanál pro televizní diváky v celém

² MICHALEC, Zdeněk: *Teorie a praxe skladby programu Čs. televize*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s. 1618.

³ Viz DVOŘÁK, Vladimír: *Všechny náhody mého života*. Kredit, Praha 1991; OPLUSTIL, Gustav: *Za humorem cestou necestou*. XYZ, Praha 2009.

⁴ CYSAŘOVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*, s. 83.

Československu. Pražská Hlavní redakce programu koordinovala ve spolupráci s bratislavskou redakcí, co se bude vysílat na I. programu. Současně určovala obsah vysílání II. programu na českém vysílacím okruhu, Bratislava měla na starost slovenský vysílací okruh. Pod Hlavní redakci programu v Praze patřila i příprava ideově tematického plánu a ročního vysílacího schématu ČST. V redakci pracovali redaktoři se specializací na určitou programovou oblast a pracovali v kontaktu se studii a redakcemi, aby byli informováni, jak probíhá příprava pořadů podle ideově tematického plánu. Po natočení pořadu se zúčastnili jeho schvalovací projekce. Hlavní redakce programu vždy připravovala tři verze týdenních vysílacích plánů. První verze v souladu s ideově tematickým plánem vymezovala základní rozložení pořadů v týdnu. Druhá už obsahovala i popisky k pořadům. Třetí, definitivní zredigovaná verze byla poté poslána redakcím časopisů *Československá televize* a *Televízia*, které programy publikovaly.⁵

Československá televize měla v 70. letech poměrně proměnlivé programové schéma. Jedinou skutečně pevnou konstantou bylo vysílání hlavní zpravodajské relace *Televizní noviny* v 19 hodin na I. i II. programu. Jinak se vše často měnilo. Celkově však lze říci, že I. program s výjimkou pondělka začínal své vysílání od 8.30-8.45 hod. vysíláním ranních zpráv. V pondělí bylo vysílání zahájeno až mezi 16. a 17. hodinou. Dopolední vysílání probíhalo do 12 hodin, pak byla cca do půl čtvrté přestávka a začalo odpolední vysílání, které posléze přešlo do večerního vysílání, končícího kolem 23. hodiny. V průběhu dne odvysílala ČST na I. programu několik kratších zpravodajských relací, cca v 11.30, 16.30 a 21.30, ale časy se mohly měnit. Vysílání II. programu začínalo až kolem 17. hodiny a poslední pořady se vysílaly také po 22. hodině. I pro víkendové vysílání na obou programech platilo, že se nevysílalo po půlnoci.⁶

Technologický vývoj Československé televize

Ve sledovaném období let 1972–1977 rozšiřovala Československá televize rozsah barevného vysílání. V roce 1972 začala používat čtyři barevné přenosové vozy západní výroby a uskutečnila barevné vysílání z mistrovství světa v ledním hokeji, které se konalo v Praze. Pokusně ČST odvysílala v barvě také přenosy ze zimních olympijských her v japonském Sapporu. Ve stejném roce ČST vybudovala v Nuslích experimentální studio Jezerka, které mělo sloužit k výrobě pořadů barevného vysílání. Od května 1973 zahájila ČST pravidelné barevné vysílání na II. programu, což ale neznamená, že by se na tomto programu začaly vysílat všechny pořady barevně. Stále bylo výrazné zastoupení černobílých pořadů. Pokud měl ale televizní divák v Československu sledovat televizní vysílání barevně, musel vlastnit i patřičný televizní přijímač. Proto byl od roku 1973 na trhu první československý barevný televizor Teslacolor, vyráběný v podniku Tesla Orava, jehož cena 12 400 korun však byla značně vysoká, neboť průměrná mzda obnášela cca 2 500 korun měsíčně. Vedle něj si mohli lidé v 70. letech v obchodech zakoupit také sovětské barevné televizory. V roce 1973 při přenosech z mistrovství světa v krasobruslení v Bratislavě byly použity nové přístroje pro barevné vysílání z podniku Tesla-Radiospoj. ČST uvedla do provozu barevný odbavovací komplex na Kavčích horách a studio Petr Bezruč v Ostravě. Další rozšíření počtu

⁵ MICHALEC, Zdeněk: *Teorie a praxe skladby programu Čs. televize*, s. 87-92.

⁶ Televizní program je zpracován na základě programového *Týdeníku Československá televize*, který obsahoval kompletní program Československé televize na celý týden, anotace jednotlivých pořadů, informace o natáčených pořadech, rozhovory s tvůrci a dopisové ohlasy diváků.

natáčených programů v barvě umožnila v roce 1975 rekonstrukce pražského televizního studia v budově bývalé Plodinové burzy, které mělo vybavení sovětské výroby pro barevné vysílání, což bylo využíváno pro natáčení diskusních pořadů. Od 9. května 1975 vyhlásila ČST zahájení pravidelného barevného vysílání na I. programu, avšak i zde platí, že řada pořadů byla stále vysílána černobíle. Zpravodajství ČST vysílala stále z budovy Měšťanské besedy, které umožňovalo pouze černobílé vysílání. Televize teprve připravovala výstavbu moderní budovy zpravodajství a publicistiky na Kavčích horách. V roce 1976 byl na Kavčích horách dokončen II. studiový blok, zahrnující tři studia pro výrobu pořadů barevného vysílání, moderní scénické zařízení, tři zvuková studia a objekt pro obrazovou výrobu na záznam.⁷

Pro představu o rozsahu vysílání Československé televize lze uvést konkrétní čísla z roku 1975, kdy vysílací doba ČST na českém okruhu činila 108,3 hodiny týdně, z toho II. program 29,9 hodiny (na slovenském okruhu 104,1 hodiny, z toho II. program 30,5 hodiny). V ČSSR bylo 3 689 212 televizních koncesionářů (z toho na Slovensku 918 669). Za rok 1975 ČST odvysílala na českém okruhu 1757,9 hodiny barevného programu (na slovenském okruhu 1695,7 hodiny), což představovalo celkově jen cca 30 % z celkového počtu odvysílaných hodin. Na I. programu bylo jen 15 % pořadů v barvě, na II. programu 40 %. Televizní signál I. programu pokrýval 94,5 % území, II. program však pouze 43 % území.⁸ Při sestavování programu musela tedy Československá televize vycházet z faktu, že II. program byl technicky dostupný na necelé polovině území státu. Podle preferencí propagandistických či divácké atraktivity tedy dávala pořady hlavně na I. program, kde je mohli vidět všichni diváci. Také musela při sestavování programu pracovat se skutečností, že v tomto období se teprve postupně rozšiřoval počet dní vysílání II. programu (1973 – 4 dny, 1974 – 5 dní, 1975 – 6 dní a až v roce 1976 všech 7 dní v týdnu).

Zpravodajství a publicistika

Sestavování programu zahrnovalo každý rok pořady k připomínání výročí významných událostí z pohledu režimu komunistického Československa, ať již domácích (Vítězný únor, osvobození Československa 1945, Slovenské národní povstání 1944), nebo z dějin Sovětského svazu (Velká říjnová socialistická revoluce, narození a úmrtí V. I. Lenina). Každý rok se také musely vysílat pořady ke svátečním dnům (1. máj, Mezinárodní den žen, Den Československé lidové armády, Den tisku, rozhlasu a televize atd.). Ke všem těmto dnům se vždy uváděly publicistické pořady, dokumenty i hrané filmy.

Dobová propaganda se vedle zpravodajských pořadů ve velké míře objevovala ve vzdělávacích pořadech typu *Stranické vzdělávání*, *Paragrafy pro každého*, *Základy politických znalostí*, *Aktuální otázky socialistické společnosti*. Publicistika ČST jasně podporovala politiku KSČ, zobrazovala velmi negativně kapitalistický svět a útočila proti domácí opozici. V lednu 1977 se Československá televize intenzivně zapojila do kampaně pro signatářům Charty 77. Od 13. ledna 1977 v hlavní zpravodajské relaci *Televizní noviny* začaly být zveřejňovány protestní rezoluce stranických organizací i pracovních kolektivů z podniků, úřadů a škol. Chartisté byli označováni za zrádce,

⁷ Technické informace jsou zpracovány na základě údajů *Týdeníku Československá televize*, který se technologickému vývoji ČST věnoval dosti podrobně + SEGER, Jiří: *Televize – dílo generací*. Nadas, Praha 1978; SEGER, Jiří: *Naše televizní vysílače*. Nakladatelství dopravy a spojů, Praha 1982.

⁸ KOVAŘÍK, František: *Metody a formy plánování a hodnocení televizního programu*. Čs. televize, Praha 1983, s. 83-84.

rozvratníky, služebníky imperialismu a zkrachovalé kontrarevolucionáře z roku 1968. Divák se však nikdy obsah nebo hlavní body Prohlášení Charty 77 z obrazovky nedozvěděl, což samozřejmě platilo pro všechna média v Československu. Divák mohl 20. ledna 1977 vidět propagandistickou reportáž *Kdo je Václav Havel*, jejímž cílem bylo co nejpůsobivěji zaútočit na Havlovu osobu. Prorektor Univerzity Karlovy Vítězslav Ržounek v reportáži hodnotil Havlovu uměleckou tvorbu. Bývalí zaměstnanci paláce Lucerna vzpomínali, jak tento podnik fungoval ve 30. a 40. letech, když byl majetkem rodiny Havlových. Reportáž také připomínala Havlovo působení v Divadle Na zábradlí v 60. letech. Obdobnou propagandistickou reportáž odvysílala ČST 22. ledna o spisovateli a dramatikovi Pavlu Kohoutovi, kvůli níž měl divák nabýt přesvědčení, že zatímco on musí každý den poctivě pracovat, Pavel Kohout si žije v luxusu za peníze posílané ze Západu. Následující den ČST uvedla publicistický pořad *Vysoká hra*, jenž se propagandisticky zabýval činností západních špiónských centrál. Televize odvysílala 28. ledna na I. programu přímý přenos z Národního divadla ze shromáždění zástupců čs. uměleckých svazů, na němž přítomní podepsali Provolání čs. výborů uměleckých svazů. Divák mohl prostřednictvím častých záběrů do publika vidět, kteří známí umělci jsou v Národním divadle přítomni. Současně si také mohl vyslechnout všechny projevy včetně vystoupení herečky Jiřiny Švorcové. V následujících dnech televize přinášela ve zpravodajských relacích jména dalších umělců, kteří svolání podepsali. K závěrům shromáždění z Národního divadla se také denně v televizi vyjadřovali známí umělci.⁹

Populární pořady tehdejší doby

Jak již bylo uvedeno, Zelenkovo vedení ČST vědělo, že vedle propagandistických pořadů musí divákům nabídnout také pořady, které budou dostatečně atraktivní, aby si pracující nestěžovali, že jim televize nenabízí nic, co by je skutečně zajímalo. Zde nyní uvedeme některé příklady tehdejších populárních pořadů. ČST od roku 1976 zavedla ve vysílání Festival televizní tvorby, kdy během jednoho týdne uvedla divácky nejúspěšnější pořady uplynulého roku. ČST rovněž vysílala několik soutěžních pořadů. Velmi populární byla vědomostní soutěž *Deset stupňů ke zlaté*, již moderoval Přemek Podlaha. Soutěžící si zvolil určitou oblast, z níž v každém kole dostával otázky. V každém díle soutěžilo několik účastníků. Pokud se jim podařilo na otázky odpovědět, v závěru pořadu se postavili ve studiu na schody a postoupili na další schod. Kdo se dostal až na desátý schod, vyhrál finanční odměnu. ČST soutěž vysílala v hlavním vysílacím čase a každý soutěžící se díky tomu stával dobovou celebritou. Populární byla také soutěž *Zpívá celá rodina*, moderovaná Vladimírem Dvořákem. V každém díle soutěžilo několik rodin, přičemž zástupci několika generací zazpívali různé písně s orchestrem ČST a porota určovala, která rodina zpívá nejlépe. Dnes se tento pořad často připomíná díky prvnímu vystoupení Báry Basikové.

Celebritou tehdejší doby se stal také lékař Rajko Doleček, který moderoval populární pořad *Nebezpečný svět kalorií*, v němž vysvětloval divákům, jak by se měli zdravě stravovat. Kombinaci zábavy a poznání představoval pořad *Dostaveníčko*, v němž moderátoři Jiří Sovák a Pavlína Filipovská spolu s populárními herci a zpěváky divákům prezentovali nějaké město, obec či významnou památku.

⁹ RŮŽIČKA, Daniel: Pryč se samozvanci. *Lidové noviny*, 12. 1. 2002.

Scenárista Gustav Oplustil a režisér Zdeněk Podskalský byli hlavními autory pořadu *Kabaret U dobré pohody*, pásma scének, písní a vtipů. Dnes se velmi často scénky z tohoto pořadu objevují ve stříhových pořadech televizní zábavy. Bratislavské televizní studio připravovalo pořad *Vtipnější vyhrává*, v němž známí herci a zpěváci vyprávěli anekdoty. Podle intenzity potlesku od diváků v sále se stanovoval počet bodů. Na konci pořadu porota zástupců publika vyhodnotila nejlepší vtip večera a jeho autor dostal sto korun. Pořad moderovali herci Ivan Krajíček a Oldo Hlaváček.

Velkou popularitu si získal pořad *Televarieté* s moderátory Jiřinou Bohdalovou a Vladimírem Dvořákem. Příznivci populární hudby mohli sledovat pořad *Zpívá Karel Gott*. Kdo preferoval dechovku, ČST mu nabídla pořad *Sejdeme se na Vlachovce*, kde si pracující z různých podniků a JZD mohli zazpívat a zatancovat pod vedením Josefa Zímy. Vícekrát se v programu objevovaly pořady s populární dechovkou Moravanka.

Televizní tvůrci každoročně již od léta připravovali hlavní zábavní pořad pro silvestrovský večer. Divák očekával, že mu televize nabídne v poslední den roku několikahodinovou zábavu. V roce 1977 vznikl jeden z nejuspěšnějších silvestrů v historii televizní zábavy. Jaroslav Dietl a Ján Roháč vymysleli koncepci, kdy v největším studiu na Kavčích horách do publika posadili známé herce, zpěváky a moderátory, které bavili jejich kolegové na pódiu za doprovodu několika orchestrů. Několikahodinový pořad moderoval Vladimír Menšík a pro velký úspěch byla tato koncepce zopakována i v následujících dvou letech.

ČST kupovala i zábavní pořady ze zahraničí, hned několik jich bylo z Německé demokratické republiky, z nichž dodnes si diváci patrně pamatují na *Ein Kessel Bunt*, pořad se zpěváky, herci, tanečníky či artisty z NDR i ze zahraničí (z Československa v něm účinkovali Karel Gott, Helena Vondráčková, Jiří Korn a další).

Značné popularity dosáhly také dva zahraniční seriály z období druhé světové války. Spíše pro starší děti byl určen polský seriál *Čtyři z tanku a pes* o cestě polsko-sovětské posádky tanku, která se probouje ze Sovětského svazu až do Berlína i se psem Šarikem. Sovětský seriál *Sedmnáct zastavení jara* zachycoval činnost sovětského agenta Stierlitze, jemuž se podařilo dostat se mezi špičky nacistického režimu, a získával zde informace pro Sovětský svaz.

I v sedmdesátých letech věnovala Československá televize značnou pozornost tvorbě pro děti. Každoročně natáčela různé studiové pohádky. Značné popularity dosáhl *Malý televizní kabaret*, v němž Štěpánka Haničincová, Jitka Molavcová a Josef Dvořák vystupovali s dětmi v různých scénkách a písničkách. Děti byly hlavními vystupujícími pořadu hudebního *Zlatá brána*, který připravovalo košické televizní studio. Pokračovala také realizace televizních seriálů pro děti. V roce 1974 ČST uvedla nové díly seriálu *Kamarádi* (režie Vlasta Janečková), kde však přece jen shledáváme vliv doby: zatímco v prvních dílech z roku 1970 ještě hlavní hrdinové zažívali svá dobrodružství v ulicích Malé Strany, v pokračování se dostali i do prostředí pionýrského tábora. Dva televizní seriály pro děti, které jsou dodnes velmi často reprízovány Českou televizí, natočil režisér Ludvík Ráža: *My z konce světa* o životě dětí, žijících na horské chatě, a *Tajemství proutěného košíku* o venkovských dětech.

ČST nabízela divákům také poměrně pestrou nabídku přímých přenosů z domácích i zahraničních sportovních událostí. Blok sportovních přenosů z různých sportů mohl divák sledovat v neděli odpoledne. Od roku 1973 používala ČST opakovací zařízení, které umožňovalo vrátit obraz o 36 sekund a zpomalenou reprodukci, divák tudíž mohl vidět opakování důležitých situací. Sportovní komentátoři jako Vít Holubec, Karol Polák, Karel Mikyska patřili mezi populární osobnosti televizní obrazovky. U velkých sportovních událostí byl dodržován federální princip, kdy komentovali současně Čech a Slovák. Oblíbená dvojice Holubec – Polák takto komentovala i vítězství československých fotbalistů na mistrovství Evropy v roce 1976.¹⁰

Jan Zelenka měl v mládí hudební ambice a jeho pozitivní vztah k hudbě se projevoval i v televizním vysílání, v němž hudba dostávala značný prostor. Například v roce 1973 odvysílala Československá televize 42 oper a baletů a 25 operet a muzikálů. Každý týden bylo uvedeno nějaké hudebně dramatické dílo.¹¹ Přímý přenos či záznam operního představení se například stal hlavním pořadem nedělního večera na I. programu. V tomto čase se do programu dostávala i činoherní divadelní představení. Ke kulturnímu charakteru večera tohoto dne patřila i Nedělní chvilka poezie. Televize vysílala 1. ledna inscenaci *Prodané nevěsty*, 9. května *Libuši*, 12. května koncert na zahájení festivalu Pražské jaro (tradičně Smetanova *Má vlast*) a Beethovenovu *IX. symfonii* v červnu na jeho závěr. Od roku 1973 se vysílal cyklus *Česká filharmonie hraje a hovoří*, v němž šéfdirigent Václav Neumann vyprávěl divákům, jak vypadá práce filharmoniků. Pozornost ale nebyla věnována jen vážné hudbě.¹² V roce vzniklo hudební *Studio M*, v němž mohli diváci sledovat koncerty umělců z oblasti jazzu, šansonu i rocku.

Filmy ve vysílání Československé televize

Velmi podstatnou součástí programu Československé televize představovaly také filmy. Lze to dokumentovat například prostřednictvím čísel z roku 1976. ČST uvedla na I. programu premiéru celkem 164 celovečerních filmů (63 z Československa, 53 ze Sovětského svazu, 23 ze socialistických zemí a 25 z nesocialistických zemí). Tento program odvysílal také reprízy 79 celovečerních filmů (36 ČSSR, 28 SSSR, 9 socialistické země a 6 nesocialistické země). Na II. programu mohl divák vidět premiéru 86 celovečerních filmů (19 z Československa, 9 ze SSSR, 39 z ostatních socialistických zemí a 19 z nesocialistických zemí) a k tomu 30 celovečerních filmů v repríze (15 Československo, 8 SSSR, 5 socialistické země a 2 z nesocialistických zemí).¹³ Z čísel je zřejmé, že sovětské filmy měly početnější zastoupení na I. programu, dostupném na téměř celém území státu. Československá televize zachovávala systém, v němž z celkového pořadu zahraničních pořadů vysílala ČST 60 % pořadů ze socialistických zemí a maximálně 40 % mohlo být z kapitalistických a rozvojových zemí. Mezi socialistickými zeměmi existovalo ještě dělení: dle direktivy mělo 50 % pocházet ze Sovětského svazu a 50 % z dalších zemí tzv. socialistického tábora.¹⁴ Ve vysílání se často objevovaly francouzské komedie či kriminální filmy, v nichž hlavní role hráli Jean-Paul Belmondo, Alain Delon,

¹⁰ ZÁRUBA, Robert: *Svědectví o historii Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu ČST Praha*. Diplomová práce. Fakulta žurnalistiky UK, Praha 1989.

¹¹ KRUML, Milan: *Televize? Televize! Procházka prvními šesti dekadami televizního vysílání u nás pro začátečníky i pokročilé*. Česká televize, Praha 2013, s. 195.

¹² Tamtéž, s. 195.

¹³ ZDRAŽILOVÁ, Milica a kol.: *Filmová kronika*. Československý filmový ústav, Praha 1977, s. 59.

¹⁴ KRUML, Milan: *Televize? Televize!*, s. 146.

Jean Gabin, Louis de Funés, Pierre Richard. Časté bylo i zastoupení italské tvorby, kdy vedle komedií se vysílaly i snímky o propojení italské mafie s politikou. Celkově platilo, že větší šanci na uvedení měl v dramatické tvorbě snímek, u něž se mohlo říci, že nějakým způsobem kritizuje určitý negativní jev v kapitalistické společnosti, což zdůraznil i hlasatel či hlasatelka před začátkem filmu často vyslovovanou větou, že „film nastavuje zrcadlo“. Když byl například vysílán americký snímek *Hádej, kdo přijde na večeři*, bylo vhodné zdůraznit, že ukazuje otázku rasismu v USA. Akcent na zobrazení kriminality v kapitalistické společnosti umožnil Československé televizi třeba i zdůvodnit uvedení amerických televizních seriálů *Colombo* a *Kojak*, jež byly pro diváky atraktivnější než kriminální seriály z produkce zemí komunistického bloku.

Metoda deníčkového výzkumu umožňoval u vysílaných pořadů zjišťovat sledovanost i diváckou spokojenost. Vybraná skupina 500 diváků dostala přehled televizního programu ve formě deničku, v němž lidé zaškrtovali ty pořady, které sledovali, a mohli u nich vyjádřit svoji spokojenost na škále od 1 do 10 (nejvyšší spokojenost).¹⁵ Z československých filmů byla nejúspěšnější pohádka *Tři oříšky pro Popelku*, která měla při své premiéře na Štědrý den roku 1974 sledovanost 94 % a divácké hodnocení 8,2.¹⁶ Jak je zřejmé z dostupného přehledu československých filmů, které Československá televize odvysílala v letech 1974–1978, *Tři oříšky pro Popelku* dosáhly vůbec nejvyšší sledovanosti, na druhém místě bylo *Léto s kovbojem* (vysílané v březnu 1978, sledovanost 93 %) a na třetím dvě komedie: *Můj brácha má prima bráchu* (hlavní štedrovečerní pořad v roce 1976, 91 %) a *Marečku, podejte mi pero* (únor 1978, také 91 %). *Tři oříšky pro Popelku* dominovaly i z hlediska divácké spokojenosti, na druhém místě byl film režiséra Jiřího Sequense *Pokus o vraždu* (sledovanost 90 %, index spokojenosti 7,6) a na třetím již zmiňované *Léto s kovbojem* (index spokojenosti 7,5).¹⁷

Pohádka *Tři oříšky pro Popelku* se, jak již bylo uvedeno, objevila ve vysílání na Štědrý den roku 1974. Vedení Československé televize jistě sledovalo štedrovečerní program v tomto roce obzvláště pečlivě, protože 24. prosinec 1973 mu přinesl nepříjemnou událost, která odhalila chyby v kontrolních mechanismech Československé televize. Televizní diváci se tehdy těšili, že na Štědrý den uvidí jako hlavní večerní program pohádku *Zlatovláska*. Z tisku věděli, že mají očekávat televizní barevnou pohádku režisérky Vlasty Janečkové s Petrem Štěpánkem a Jorgou Kotrbovou v hlavních rolích, k jejich údivu se však na obrazovkách objevila loutková *Zlatovláska* režisérky Hermíny Týrlové z roku 1955. Diváci byli zklamáni a volali do televize, průběh vysílání ale už změnit nemohli. Hranou *Zlatovlásku* uvedla ČST s omluvou až v následujících dnech. Vedení si uvědomilo, že stejným způsobem by se kdykoliv v průběhu roku mohl dostat na obrazovku nějaký závadný pořad, a nekompromisně propustilo odpovědné pracovníky za hrubé porušení pracovní kázně. Vyhození zaměstnanci se odvolali k soudu, jenž platnost výpovědí neuznal, ředitel ČST Jan Zelenka však napsal 13. března 1974 dopis tajemníkovi ÚV KSČ Oldřichu Švestkovi, že na výpovědích bude trvat, a nakonec dosáhl svého. Zelenka v dopise píše: „Reakce široké veřejnosti včetně nejvyšších představitelů politického a společenského života v naší zemi byla nanejvýš kritická zejména proto, že svědčila o naprosté nedbalosti televizních pracovníků, která by příště mohla mít následky

¹⁵ MICHALEC, Zdeněk: *Teorie a praxe skladby programu Čs. televize*, s. 86.

¹⁶ *Národní filmový archiv*, fond Filmové studio Barrandov, Filmy v ČST 1974–1978, R19/AII/1P/3K.

¹⁷ Tamtéž.

mnohem závažnější, neboť připouští možnost, že se znenadání na obrazovce objeví pořad, který obsahově nebude tak politicky bezvýznamný, jako náhodou tato Zlatovláska byla.“¹⁸

Hraná produkce Československé televize

Hraná tvorba Československé televize byla značně různorodá. Její produkci zajišťovala všechna studia ČST. Jednak vznikala řada dobově poplatných televizních inscenací, které zachycovaly životy různých hrdinů socialistické práce, ukazovaly jejich pracovní i osobní problémy, vždy však byla zřejmá jejich oddanost politice KSČ. Vznikala také různá díla zobrazující významné osobnosti i události z dějin komunistického hnutí, ať již v Československu nebo v některé zemi východního bloku. Existovaly také angažované inscenace, zachycující patřičnou ideologickou optikou dění v určité kapitalistické či rozvojové zemi. Každoročně také vznikala díla, jež se vracela do období druhé světové války. Televize v nich zdůrazňovala význam komunistického odboje, přičemž ten nekomunistický tvůrci cílevědomě opomíjeli. I v této době ale vznikaly také velmi kvalitní inscenace, dosahující i úspěchů na mezinárodních televizních festivalech. Tradiční byly tzv. bratislavské pondělky s inscenacemi z produkce tohoto studia, které se vyznačovaly vysokou kvalitou adaptací domácí i zahraniční literatury. Největšího mezinárodního úspěchu dosáhla v roce 1977 inscenace *Márió a kúzelník*, která získala na mezinárodním televizním festivalu v Monte Carlu cenu Stříbrná nymfa za nejlepší dramatický pořad, a Miloslav Luther obdržel cenu za režii.¹⁹

Vedení ČST v roce 1974 zrušilo pracovní poměr Jiřímu Hubačovi, protože v tomto roce proběhla v ČST nová hodnocení zaměstnanců. Hubač byl takto „potrestán“ kvůli své činnosti ve Filmovém a televizním svazu v letech 1968–1969.²⁰ Současně ale bylo zelenkovskému vedení jasné, že jde o autora schopného psát scénáře televizních inscenací, které budou divácky atraktivní a současně je bude možné uvést i na některém z mezinárodních televizních festivalů. Tato očekávání byla naplněna například u Hubačových scénářů *Lístek do památníku* a *Ikarův pád*, které natočil režisér František Filip. V oblasti dramatické tvorby můžeme v každém roce najít nezajímavá díla poplatná době vzniku, leč současně i dodnes pozoruhodné televizní inscenace. Kvalitativní výkyvy provázely i televizní cyklus milostných příběhů ze starších českých dějin, kde se divák mohl seznámit s životními osudy Přemysla Otakara I i II., Jana Lucemburského, Karla IV., Václava IV. i dalších.²¹

Období 70. let představuje dobu velkého rozvoje produkce původních televizních seriálů.²² V tomto žánru se pro vedení televize ideálně propojovala divácká atraktivita a současně i možnost působit na diváky propagandisticky. Některé seriály vznikaly jako angažované příspěvky Československé televize k významným vnitropolitickým událostem. Jaroslav Dietl jako člen KSČ musel v roce 1970 v ČST před prověřkovou komisí, která posoudila jeho aktivity a názory z roku

¹⁸ CYSAROVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*, s. 54.

¹⁹ K hrané produkci bratislavského televizního studia v období normalizace viz STADTRUCKER, Ivan: *Dejiny slovenskej televízie. Náčrt vývojových tendencií kultúrotvornej inštitúcie (1956–1989)*. Perfekt, Bratislava 2015.

²⁰ CYSAROVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*, s. 69.

²¹ KOFRÁNKOVÁ, Václava: Soukromá dramata božích bojovníků? Husitská tematika v televizní hrané tvorbě. In: KOPAL, Petr (ed.): *Film a dějiny 4. Normalizace. Ústav pro studium totalitních režimů a Casablanca*, Praha 2014, s. 191-204.

²² Celkově k tematice televizních seriálů Československé televize viz SMETANA, Miloš: *Televizní seriál a jeho paradoxy*. Nakladatelství ISV, Praha 2000.

1968 (Dietl byl činný ve Filmovém a televizním svazu; jako známá osobnost se v médiích vyjadřoval k aktuálním otázkám, dále mj. psal scénáře pro seriál *Píseň pro Rudolfa III.*). Výsledkem bylo vyškrtnutí z KSČ. Řada jeho kolegů dopadla stejně. Celkem bylo v redakci literárně dramatického vysílání 11 zaměstnanců vyškrtnuto a 8 vyloučeno z KSČ. Další postih následoval záhy. ČST ukončila Dietlovi k 31. prosinci 1970 jeho pracovní poměr.²³ Dietl ale mohl pro ČST pracovat dále jako externista a byl autorem velmi produktivním. Připravoval scénáře dramatické tvorby, komedií, zábavních pořadů. Podle námětů televizních diváků psal povídky pro hraný televizní cyklus *Bakaláři*. V roce 1971 natočilo ostravské studio podle jeho scénáře seriál *Dispečer a ... o kapelníkovi hornické kapely*. V roce 1973 mohli diváci poprvé vidět zcela apolitický seriál *Byli jednou dva písaři* (režie Ján Roháč). Další Dietlova seriálová tvorba ale již byla značně ovlivněna normalizační dobou. Od náměstka Diviše dostal zadání napsat seriál o třicetiletém vývoji československého zemědělství od roku 1945. Televize jej prezentovala jako svůj příspěvek k 30. výročí konce druhé světové války. Jaroslav Dietl napsal scénář o Janu Hamrovi, který se v seriálu nakonec dostane do funkce předsedy jednotného zemědělského družstva. Seriál režiséra Evžena Sokolovského ukazoval jeho pracovní i osobní peripetie. Vývoj zemědělství byl prezentován způsobem, který zcela odpovídal normalizačnímu výkladu průběhu osidlování pohraničí, kolektivizace zemědělství i jeho vývoje v 60. a 70. letech. Seriál si u diváků vydobyl velký úspěch a krátce po premiéře následovala repríza. Vedení ČST dávalo Dietlovi další možnosti k jeho scenáristické práci.

V září 1976 se vysílal seriál *Muž na radnici* jako příspěvek Československé televize k říjnovým volbám do zastupitelských sborů (Federální shromáždění, Česká národní rada, městské a místní národní výbory). Tento seriál je ukázkou divácky působivě natočené propagandy (scénář Jaroslav Dietl, režie Evžen Sokolovský). V 1. díle je komunista František Bavor zvolen předsedou Městského národního výboru v Kunštátě. Vytyčí si za úkol město zcela přebudovat, zbourat starou zástavbu a postavit nové bytové domy. Naráží na nepochopení spoluobčanů, ale z celého děje seriálu vyplývá, že Bavorova koncepce je správná. Proto se v závěru seriálu ukáže, že i obyvatelé Kunštátu pochopili, že cesta přebudování města byla správná. Po celou dobu Bavor vystupuje jako oddaný člen strany. O svých činech se radí s moudrým stranickým tajemníkem. Zkušený scenárista Jaroslav Dietl ve všech svých seriálech šikovně vyvažoval pracovní i osobní rovinu svých hrdinů. Věděl, že pouze pracovní problematika by diváka nepřipoutala. Proto ve většině svých seriálů klade svým hrdinům do cesty problémy v osobním životě. Diváci si mohli říci, že i ten starosta-komunista je člověk jako oni, zkrátka že i on má problémy v osobním životě. Vždyť to s tím městem, v němž žije, myslí dobře. Vytvářela se díky tomu atmosféra, v níž lidé šli k volbám a měli v hlavě čerstvý zážitek s pozitivní postavou Františka Bavora, již hrál Zdeněk Buchvaldek – angažovaný komunista, člen nejrůznějších režimních organizací i v reálném životě. Jistě zde účinkovala snaha vedení televize zajistit diváckou popularitu stranicky angažovaným hercům. Když dosáhli díky seriálům popularity, dostali prostor v médiích, aby zde prezentovali své komunistické názory v čase, kdy lidé měli po uvedení seriálu o rozhovory s nimi zájem.

O rok později se stejný model uplatnil u Dietlova seriálu *Žena za pultem* (režie Jaroslav Dudek), kde hrála hlavní roli Jiřina Švorcová (aktivní komunistka, předsedkyně Svazu českých dramatických

²³ CYSAŘOVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*, s. 66–67.

umělců). Seriál zachycoval jeden rok života prodavačky Anny Holubové. V lednu nastupuje hlavní hrdinka do samoobsluhy, přičemž jako všechny Dietlovy seriály i tento sledoval současně pracovní i osobní rovinu. V pracovní rovině seriálu ukazoval Dietl fungování samoobsluhy v dost ideální podobě, kdy regály a pulty jsou plné zboží (což je vidět už v úvodních titulcích), většina zaměstnanců jsou pracovití lidé, kteří se snaží zákazníkům vycházet maximálně vstříc. Holubová je svým poctivým přístupem k práci vzorem pro mladší kolegy. V posledním díle se stává zástupkyní vedoucího, kterého hrál populární Vladimír Menšík. U Dietla vždy ale v práci úspěšný hrdina má značné problémy v osobním životě, což platilo i pro Annu Holubovou. Na začátku seriálu se vyrovnává s rozvodem, naváže vztah s mužem, s nímž se seznámí jako s kupujícím v samoobsluze. Její děti ale tomuto novému vztahu nepřejí, zvláště pubertální dcera chce, aby rodiče zase žili spolu. Když ji ale muž znovu podvede, i dcera pochopí, že pro matku bude lepší vztah s přítelem, vše tedy končí šťastným závěrem v době Vánoc. Československá televize uvedla *Ženu za pultem* jako svůj dárek k Vánocům, takže jej vysílala v prosinci 1977, což ale vyvolalo negativní reakce ze strany některých diváček, že v čase svátečních příprav neměly čas seriál sledovat, proto jej ČST reprízovala hned v roce 1978.

Vskutku totalitní manipulaci s poválečnými dějinami představoval seriál *Třicet případů majora Zemana* režiséra Jiřího Sequense, k němuž existuje odborná literatura. Prvních deset dílů odvysílala ČST v roce 1976.²⁴

Naopak seriál *Byl jednou jeden dům* (scenáristé Jan Otčenášek a Oldřich Daněk, režie František Filip) se snažil o neschematický pohled na dějiny. Seriál zachycoval životy obyvatel pražského činžovního domu v letech 1936–1945. ČST nechala pro seriál vybudovat obří dekoraci v barrandovských ateliérech, kde probíhalo natáčení s celou plejádou vynikajících českých herců.

František Filip byl také režisérem komediálního seriálu *Chalupáři*, který měl premiéru v roce 1975, přičemž poslední díl se stal součástí večerního silvestrovského programu. Dnes náleží k nejreprízovanějším normalizačním seriálům. Totéž platí pro komediální seriál *Slovácko sa nesúdí*, jehož prvních šest dílů natočila ČST v roce 1974 podle knižních předloh Zdeňka Galušky.

Velkým neúspěchem naopak skončil seriál scenáristů Antonína Dvořáka a Jaroslava Klímy *Matka*, který televize natáčela jako svůj příspěvek ke sjezdu KSČ v roce 1976. Zachycoval dějiny komunistického hnutí prostřednictvím osudů dělnické ženy. Režisér Antonín Moskalyk natočil seriál, jenž svým zpracováním vyvolal velmi negativní reakce diváků. Zvláště je pobouřila herecká změna, kdy v prvních dílech hrála hlavní hrdinku mladá herečka Naďa Konvalinková, již však ve čtvrtém díle seriálu nahradila Antonie Hegerlíková, která ve věku 52 let měla hrát mladou hrdinku s malým dítětem, což diváci skutečně nebyli ochotni akceptovat.²⁵

²⁴ RŮŽIČKA, Daniel: *Major Zeman. Zákulisí vzniku televizního seriálu*. Práh, Praha 2005; BLAŽEK, Petr – CAJTHAML, Petr – RŮŽIČKA, Daniel: Kolorovaný obraz komunistické minulosti. In: KOPAL, Petr (ed.): *Film a dějiny*. Nakladatelství Lidové noviny 2005, Praha, s. 276-294; DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Jak se točil seriál *Třicet případů majora Zemana*. In: *Sborník Archivu MV*, Praha 2003, s. 91-99.

²⁵ KRUML, Milan: *Televize? Televize!*, s. 172.

Vzhledem ke stanovenému rozsahu studie zde byl představen jen stručný pohled na program Československé televize v letech 1972–1977. Jistě by bylo možné se podrobněji zaměřit na jednotlivé žánry. Samostatné studie by mohly být věnovány i vybraným pořadům. Program ČST byl v těchto letech skutečně značně rozmanitý. Vidíme zde velké množství pořadů připravovaných s propagandistickým záměrem, jednoznačně poplatných době vzniku, zároveň však nalezneme i kvalitní pořady, které v 70. letech dosáhly úspěchů na mezinárodních televizních festivalech a dodnes mohou být pro diváky zajímavé.²⁶

Seznam literatury a pramenů:

- BLAŽEK, Petr – CAJTHAML, Petr – RŮŽICKA, Daniel: Kolorovaný obraz komunistické minulosti. In: KOPAL, Petr (ed.): *Film a dějiny*. Nakladatelství Lidové noviny 2005, Praha, s. 276-294.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila: *Televize a totalitní moc 1969–1975*. Ústav pro soudobé dějiny, Praha 1998.
- DVOŘÁK, Vladimír: *Všechny náhody mého života*. Kredit, Praha 1991.
- DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Jak se točil seriál Třicet případů majora Zemana. In: *Sborník Archivu MV*, Praha 2003, s. 91-99.
- KOFRÁNKOVÁ, Václava: Soukromá dramata božích bojovníků? Husitská tematika v televizní hrané tvorbě. In: KOPAL, Petr (ed.): *Film a dějiny 4. Normalizace*. Ústav pro studium totalitních režimů a Casablanca, Praha 2014, s. 191-204.
- KOVAŘÍK, František: *Metody a formy plánování a hodnocení televizního programu*. Čs. televize, Praha 1983.
- KRUMML, Milan: *Televize? Televize! Procházka prvními šesti dekadami televizního vysílání u nás pro začátečníky i pokročilé*. Česká televize, Praha 2013.
- MICHALEC, Zdeněk: *Teorie a praxe skladby programu Čs. televize*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980.
- OPLUSTIL, Gustav: *Za humorem cestou necestou*. XYZ, Praha 2009.
- RŮŽICKA, Daniel: *Major Zeman. Zákulisí vzniku televizního seriálu*. Práh, Praha 2005.
- RŮŽICKA, Daniel: Pryč se samozvanci. *Lidové noviny*, 12. 1. 2002.
- SEGER, Jiří: *Naše televizní vysílače*. Nakladatelství dopravy a spojů, Praha 1982.
- SEGER, Jiří: *Televize – dílo generací*. Nadas, Praha 1978.
- SMETANA, Miloš: *Televizní seriál a jeho paradoxy*. Nakladatelství ISV, Praha 2000.
- STADTRUCKER, Ivan: *Dejiny slovenskej televízie. Náčrt vývojových tendencií kultúrotvornej inštitúcie (1956–1989)*. Perfekt, Bratislava 2015.
- Týdeník Československá televize*, vydavatelství Rudé právo, ročníky 7 (1972), 8 (1973), 9 (1974), 10 (1975), 11 (1976), 12 (1972).
- ZÁRUBA, Robert: *Svědectví o historii Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu ČST Praha*. Diplomová práce. Fakulta žurnalistiky UK, Praha 1989.
- ZDRAŽILOVÁ, Milica a kol.: *Filmová kronika*. Československý filmový ústav, Praha 1977.

²⁶ Tato studie vznikla jako součást projektu České televize pro historickou a teoretickou analýzu televize a televizní tvorby.

Projekt
historické a teoretické analýzy
televizní tvorby

Archiv:

Národní filmový archiv, fond Filmové studio Barrandov, Filmy v ČST 1974-1978, R19/AII/1P/3K.

Seznam zkratk:

ČST – Československá televize

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

NDR – Německá demokratická republika

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Abstrakt:

Produkce Československé televize v letech 1972–1977 vznikala na základě ideově tematických plánů. Vedení ČST v nich stanovilo, co vše bude natáčet v příštím roce, navíc s výhledem na rok následující. Tyto plány podléhaly schválení aparátem ÚV KSČ. Televize v tomto období procházela výrazným technologickým vývojem, neboť budovala technické podmínky pro rozšíření barevného vysílání. V roce 1973 zahájila pravidelné barevné vysílání na II. programu a o dva roky později také na I. programu. Postupně se také každodenním stalo vysílání II. programu. Vedení televize si uvědomovalo, že bude-li natáčet jen výrazně propagandistické pořady, budou diváci s programem nespokojeni. Proto televizní program z období normalizace můžeme chápat jako mix pořadů divácky atraktivních s pořady se silně propagandistickým obsahem. Ideální pro vedení ČST byla situace, kdy se jí podařilo natočit divácky atraktivní pořad, obsahující i propagandistické prvky. Proto bylo toto období spojeno s velkým rozvojem produkce původních televizních seriálů, které byly pro diváky atraktivní, přičemž ÚV KSČ v nich současně mohl prezentovat své ideologické pohledy na současnost i minulost Československa.